

חגה"ס ג

ב. ווי מען לערנט אין פשטות, איז די השתתפות פון טף אין מצות הקהל אַ חוב וואָס איז חל (ניט אויף די קטנים עצמם, נאָר) אויף דעם אב (ואם), אַז מ'זאָל זיי ברענגען; און ווי די גמרא (אין חגיגה¹) זאָגט „טף למה באין כדי ליתן שכר למביאיהן“

— און לויט דעם דאָרף בפשטות אויסקומען, אַז אויך ווען דער קטן איז אין אַזאַ מצב וואָס אַ גדול אינעם זעלבן מצב איז פטור פון „הקהל“ (לדוגמא: אַ חרש, סומא וכיו"ב), איז ער אַלס קטן נכלל אין דעם חוב — וויבאַלד דער חוב ומצוה איז ניט אויף אים, נאָר אויפן אב צו ברענגען אים, איז ניטאָ קיין חילוק אין וועלכן מצב דער קטן איז —

לפ"ז איז אַבער ניט פאַרשטאַנדיק: די גמרא זאָגט אין מס' קידושין¹⁰ בנוגע צו מצות הקהל, אַז אפילו ווען אין פסוק וואָלט ניט געשטאַנען בפירוש דער חוב הקהל ביי נשים וואָלט מען דעם חוב ביי נשים אָפגעלערנט מיט אַ ק"ו פון קטנים — „טפלים חייבים נשים לא כ"ש“:

אויב דער חוב ביי טף איז נאָר אויף מביאיהן, כנ"ל, ווי איז שייך צו זאָגן אויף זיי „טפלים חייבים“? אויך: ווי-באַלד אַז די „טפלים“ עצמם זיינען ניט

א. בנוגע צו מצות הקהל¹ (וואָס זמנה איז במוצאי יו"ט הראשון של חג הסוכות², וואָס דאָס איז דער אָנהויב פון די חול המועד טעג³) געפינט מען אַן ענין מיוחד וואָס מען געפינט ניט באַ אַנדערע מצות התורה: די מצוה פון „הקהל“ נעמט אַרום אַלע אידן, אויך טף, ווי עס שטייט אין פסוק „הקהל את העם האנשים והנשים והטף גו“.

בכלל געפינט מען ניט, אַז אין אַ מצוה דאורייתא זאָלן קטנים האָבן אַ השתתפות מדאורייתא צוזאַמען מיט אַלע אידן — משא"כ באַ הקהל⁴ איז די תורה זיי כולל אין דער מצוה צוזאַמען מיט אַלע אידן.

ויש לומר, אַז אין דעם ענין מיוחד שבהקהל, דריקט זיך אויס אַ נקודה עיקרית אין דעם תוכן וענין פון מצות הקהל, כדלקמן.

(1) בפרטי מצות הקהל המובאים בהשיחה — ראה ביאור הרי"ף פערלא לסהמ"צ רס"ג מ"ע טז. פרשה י"ד. אנציקלופדי תלמודית ע' הקהל, וש"נ. חוברות „הקהל“ למחברים שונים.

(2) סוטה מא. א. וראה פרשי' שם ע"ב ד"ה מאימת. תודיה כתב שם ע"א.

(3) לשון הרמב"ם ה' תגינה פ"ג ה"ג (שהוא תולת ימי חולו של מועד¹) לענין. אימית היו קורין [ובתחלת הפרק לעצם המ"ע של הקהל כתב, בכל מוצאי שמיטה בעלותם לרגל. ואכ"מ]. וראה לקוטי לוי"צ — אגרות ע' רמה ואילך. שם ס"ע רס ואילך.

(4) וילך לא, יב.

(5) משא"כ המצוה דושנתם לבניך (ואתחנו ו, ז) וכן מצות סיפור יצי"ם. והגדת לבנך (בא, יג, ח) — ש(נוסף לזה שאינו מודגש שזהו לטף — הרי) זה חוב מיוחד על האב בנוגע לבנו, משא"כ הקהל שנכללים בהמצוה דכל ישראל.

(6) ולהירושלמי ריש חגיגה גמ, בראיית פנים אפי' קטן חייב. אבל ג"ז ילפינן מהקהל.

(7) ג, א.

(8) וראה טורי אבן שם, אי על האב או אף על הב"ד. וראה המקנה קידושין לד, ב בתודיה ואנא אמינא.

(9) כמ"ש במג"ח מצוה תריב. ולכאורה מהטו"א שם לא משמע כן, מדמספקא לי בקטן שאין לו קרקע. וראה לקמ' בפנים.

(10) לד, ב.

די פסוקים פון הקהל רעדט זיך וועגן צוויי סוגי קטנים: איין סוג קטנים זיי-נען די וואס הגיעו לחינוך, וואס אויף זיי ווערט אנגעזאגט אין צווייטן פסוק¹⁶, "ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה את ה'א" — אז די מצוה ליגט אויף זיי אליין; אבער דער פריער-דיקער פסוק "הקהל את העם האנשים והנשים והטף" רעדט אויך וועגן א צווייטן סוג "טף" פון א אינגערן גיל, אזעלכע קטנים וואס לא הגיעו לחינוך¹⁷, און אויף זיי ווערט געזאגט "למה באין, כדי ליתן שכר למביאייהו"²⁰ — און דער שכר איז אויך דא בא מביאי הקטנים שהגיעו לחינוך — דויל בטר טעמא.

לפי זה קומט אויס אז דאס וואס מ'זאגט "טפלים חייבים" רעדט זיך וועגן "טפלים" וואס הגיעו לחינוך און זיי זיי-נען בכלל שמיעה ולימוד.

ס'איז אבער א דוחק אזוי איינ-צולערנען, ווארום, א) אויך ביי קטנים שהגיעו לחינוך איז דער חיוב החינוך למצות בכלל ניט אויפן קטן²¹, נאר אויף זיין מגדל ומחנך, וואס על פי רוב איז עס דער אב — ובפשטות איז אויך אזוי בנדוד; און אפילו את"ל אז ביי דער מצוה פון הקהל איז דא א ציווי מיוחד אויך אויף די קטנים עצמם (ניט ווי ביי אנדערע מצוות) און דער קטן גופא הייסט א מחוייב בדבר —

[ובפרט ע"פ דברי הראשונים²² וואס

מחויב — ווי קען מען פון זיי ארויס-לערנען א ק"ז אז נשים זיינען מחוייב²³?

[און ס'איז א דוחק זאגן אז די גמרא (וואס זאגט "ליתן שכר למביאייהו") איז ניט להלכה, וויבאלד דאס איז נאר א "הגדה", א "דרש"²⁴ און "אין למדין מן ההגדות"²⁵, און אז להלכה ווערט אנגע-נומען אז קטנים זיינען בעצמם מחוייב כנ"ל פון מס' קידושין —

ווארום מען געפינט בכ"מ אז מ'לערנט ארויס פון דער גמרא אויך בנוגע להלכה,

ווי מ'זעט²⁶ אז מוני המצות²⁷ ברענ-גען אראפ די גמרא בשייכות צו מצות הקהל, ביז מען געפינט אויך אין פוסקים²⁸ אז מ'לערנט פון דעם ארויס לענין לימוד התורה בא נשים].

ג. מען וואלט געקענט לכאורה זאגן, לויט ווי מפרשים²⁹ זיינען מסביר, אז אין

(11) ראה מהרי"ט קידושין שם. המקנה שם.

ובכ"מ.

(12) כלשון הגמ' שם.

(13) ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. ז"ראה אוצר הגאונים תגיגה במילואים (ע' 65) מרס"ג ורב האי גאון (ובכ"מ) אין מביאין ראי' מאגדה אין מקשין באגדה. וראה אנציקלופדי' תלמודית ע' אגדה, וש"נ.

(14) וראה גם תודיה נשים תגיגה שם, אמר בירושלמי דלא כבן עזאי דאמר חייב אדם ללמד לבתו תורה. ואדרבה מפשטות לשון הירושלמי שם דחניא משמע שבא בהמשך וכראי' ללפני' אפי' קטן חייב כו' והטף ואין קטן גדול מטף. ולהעיר — שביירושלמי שם ליתא דדברי ראב"ע הוי "אגדה" דרש" — כנבבלי.

(15) יראים מצוה רצ. ובהשלם סי' תלג. סמ"ג מצוה רל (בשינוי לשון מלשון הגמ' לפנינו). ועוד.

(16) ראה ביח יו"ד טרמ"ז ד"ה כתב, שגמרא זו הוא המקור לזה שמחלק הרמב"ם בין תושב"כ ותושב"עם בלימוד התורה לנשים. וראה ג"כ ט"ז שם סקיד. מג"א סי' רפב סק"ו.

(17) חזא"ג מהרש"א תגיגה שם. וראה אוה"ח עה"פ. כלי יקר שם.

(18) וילך שם, יג.

(19) וכן משמע בפרש"י מגילה (ה) א ד"ה וחגיגה) שכתב הטעם דכשבת אי אפשר להביא טף.

(20) וראה גם רמב"ן וילך שם.

(21) ראה הדעות בזה שדי חמד כללים מערכת ח כלל ס. וראה לקריש ח"ז ע' 233 ואילך.

(22) תודיה ורי' ברכות טו, א. ד"ה עד — שם מה, א. ד"ה ורי' מגילה יט, ב. וראה כס"מ להל' חז"מ פ"ו ה"י שכ"ג מר"ן מגילה שם. ועוד. וראה בהנשמן בהערה הקודמת.

הקהל; און לויט די דיעות²⁶ אז דער חיוב איז חל אויך אויף קטני קטנים, זיינען אויך זיי מחוייבים במצות הקהל.

און וויבאלד אזוי איז הדרא קושיא לדוכתא²⁷; ווי איז דאס מתאים מיט דעם וואס די גמרא זאגט וועגן „טף” — „ליתן שכר למביאייהו”, און אויך מיטן כלל פשוט (וסברא הוא) אז ס'איז ניט שייך קיין חיובים ביי „דרדקי”²⁸ וואס זיינען ניט קיין בני דיעה²⁹?

ד. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם הביאור אין התחלת הדרש פון ראב"ע „אם אנשים באים ללמוד נשים באות לשמוע” — דלכאורה, וואס איז ער דערמיט מחדש? דאס שטייט דאך מפורש אין פסוק „למען ישמעו ולמען ילמדו”.

מ'קען ניט לערנען, אז אין הכי נמי — מיט „אם אנשים ללמוד ונשים לשמוע” איז כוונתו ניט צו אויפטאן א חידוש, נאר ער זאגט דאס ווי א הקדמה צום סיום „טף למה באיין”³⁰, וע"ד הסגנון „בשלמא” (אדער „הניחא”³¹) אנשים כר' נשים וכו',

ווארום א) דעמולט האט אַנשטאַט „אם” געדאַרפֿט שטיין דער לשון הרגיל „בשלמא”, ב) נאָכמער: אויך „בשלמא” זאָגט די גמרא ווען עס איז דא אין דעם

האַלטן, אז אַ קטן שהגיע לחינוך, הגם אז דער חיוב החינוך איז חל אויפן מחנך, מיינט עס אַבער ניט אז דער קטן איז פטור, נאר מצד מצות החינוך הייסט דער קטן אַ מחוייב אין דער מצוה

וועט אַבער לפי' אויסקומען אַ חידוש אינעם חילוק צווישן די צוויי סוגי קטנים — אז ביי קטני קטנים וואָס דער חיוב ומצוה איז נאר אויף מביאייהו („כדי ליתן שכר למביאייהו” דמס' חגיגה), איז דער חיוב פון הקהל כולל אויך אַזעלכע קטנים וואָס לפי מצבם וואָלטן זיי בגדלותם געווען פטור פון הקהל;

און דוקא די עלטערע קטנים, שהגיעו לחינוך (די טפלים דמס' קידושין), ווי-באַלד אז זיי גופא הייסן חייבים בהקהל, איז זייער חיוב חל נאר דאן ווען זיי זיינען אין אַזאַ מצב וואָס בגדלותם וואָלטן זיי געווען מחוייב בהקהל — ולא אשתמיט אַז מ'זאָל מחלק זיין באופן כזה צווישן די צוויי סוגי קטנים.

ב) ועיקר³², פון לשון הגמרא אין קדושין „טפלים חייבים” — און ניט „קטנים חייבים” וכיו"ב — איז משמע בפשטות אז דאָרט רעדט זיך וועגן דעם זעלבן סוג קטנים ווי אין חגיגה („טפלין” — „טף”³⁴); און ווי רש"י³⁵ איז מדייק אז „טפלים חייבים” ווייס מען פון לשון „והטף”, וואָס שטייט אין (פריערדיקן) פסוק (ניט פון דעם פסוק שלאח"ז „ובניהם אשר לא ידעו גו'”).

פון דעם איז מוכח אז דער קטן עצמו האָט אויף זיך דעם חיוב פון מצות

26 ראה בהנסמך בהערה 17, 20. מנ"ח שם. ועוד.

27 ועיין המקנה קידושין שם.

28 ראה פסחים קטו, א.

29 ראה רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ז הכ"ז. הל' קרבן פסח פ"ב ה"ד. וראה פרמ"ג פתיחה כוללת לאר"ח ח"ב אות ג. מנ"ח מצוה ה סק"ב. סוף מצוה רסג. ציונים לתורה כלל ת. וראה צפע"ז הל' שבת פכ"ד הי"א. הל' אישות פ"ד ה"ט. ובכ"מ. וראה לק"ש ח"ד ע' 1249.

30 וראה עיון יעקב לע"י חגיגה שם.

31 ראה ר"ח שם, הא' ח"נח.

23 כי בהגיל י"ל (עכ"פ בדוחק קצת) דאף שבגדלותו אינו מחויב בהקהל — זה שהגיע לחינוך אינו פטור מביאיו מלהביא.

24 וראה ירושלמי ריש חגיגה (הגיל הערה 14).

25 קידושין שם, ד"ה ואנא.

הקהל" און ניט דעם דין אז נשים זיינען מחויבות אדער אסורות בלימוד התורה.

ו. די נקודת הביאור בזה:

פשטות³⁶ הפסוק „הקהל את העם האנשים והנשים והטף גוי למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו גוי“, איז אז די מצוה פון הקהל איז אויף א יחיד (דעם מלך), ער זאל מקהיל זיין את האנשים והנשים והטף, אבער ניט א מצוה אויף די אנשים נשים וטף גופא. און דער המשך הכתוב „למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' לעשות גוי“ איז מבאר די מטרה ומכוון פון דער מצוה.

[דער „למען“ דא איז ע"ד ווי „למען“ בכ"מ בתורה — ולדוגמא: „למען אשר יצוה את בני ואת ביתו אחריו“³⁷, „למען ירבו ימיכם וימי בניכם וגו'“³⁸, ועוד — וואס (בכלל וע"פ רוב) מיינט ניט קיין ענין ופעולה וואס טוט זיך אויף בהווה, נאר וואס וועט ארייסקומען לאח"ו]

די מטרת המצוה פון הקהל (דורכן מלך וואס איז מקהיל און לייענט פאר זיי פרשיות התורה) איז, אז עס זאל פון דעם ארייסקומען בא כלל עם ישראל ישמעו וילמדו גוי.

[און ווי ס'איז משמע (לכאורה) פון לשון הרמב"ם³⁹: „מצות עשה להקהיל כל ישראל אנשים ונשים וטף... ולקרית באזניהם מן התורה פרשיות שהן מזרזות אותן⁴⁰ במצות ומחזקות ידיהם בדת האמת“. וואס פון דעם לשון איז מובן, אז:

א חידוש ענין אדער סברא, וואס מלערנט ארויס (און ניט דאס וואס שטייט מפורש), וע"ד הלשון „בשלמא למד"י³² — משא"כ בנדו"ד גיט ער ניט צו קיין שום חידוש אויף דעם וואס דער פסוק זאגט בפירוש.

וביותר יקשה: די דרשה פון ראב"ע ווערט געבראכט אין פירוש רש"י על התורה³³, איינגעטיילט אויף די באזונדערע ווערטער פון פסוק: אויף „אנשים“ זאגט רש"י „ללמוד“, דערנאך איז ער מעתיק פון פסוק „נשים“ און איז מפרש — „לשמוע“, און אויף „טף“ זאגט ער „למה באו לתת שכר למביאיהם“. זעט מען, אז אויך דער „ללמוד“ ביי „אנשים“ און דער „לשמוע“ ביי „ונשים“ איז א פירוש פאר זיך (ניט בלויז א הקדמה צו דער שאלה „טף למה באיך“³⁴).

ה. לכאורה יש לבאר ע"פ דברי התוס' „אמר בירושלמי דלא כבן עזאי דאמר חייב אדם ללמד לבתו תורה“ — וויבאלד אין פסוק שטייט „למען ישמעו ולמען ילמדו“ סתם, משמע דכולל אויך נשים³⁵, דעריבער האט ראב"ע (וואס האלט אז מ'טאר ניט לערנען תורה מיט בנות ישראל, ניט ווי בן עזאי) גע-דארפט זאגן ומפרש זיין, אז דער פסוק מיינט „לצדדין“, „אנשים באים ללמוד ונשים באות (בלויז) לשמוע“.

ס'איז אבער א דוחק אזוי איינלערנען דא, ווארום די סוגיא אין דער גמרא און די דרשה פון ראב"ע קומען לערנען בעיקר די דינים ופרטים פון, פרשת

(36) ראה לעיל ע' 323 (ס"ד), 326 ואילך (ס"ז).

בהנשמך לעיל הערה 1.

(37) וירא יח, יט.

(38) עקב יא, כא.

(39) ה' חגיגה רפ"ג.

(40) לכאורה צ"ל „אותם“.

(32) ראה יד מלאכי כלל קיא.

(33) בפרשת וילך עה"פ.

(34) בפרש"י פסוק חידוש — דנשים רק לשמוע.

וראה לקמן בפנים.

(35) להעיר מאוה"ח עה"פ.

געפירט די מטרות ומכוון מצות המלך.

ז. איז ראב"ע מבאר תוכן מצות הקהל — „אם אנשים באים (איז דאס) ללמוד נשים באות — לשמוע, וואס מיט דעם איז ער מחדש צוויי זאכן:

(א) אז עס איז א חיוב גברא (אויף) אויף די אנשים ונשים עצמם צו זיין „באים“ — קומען, ווארום כאטש אז דער חיוב ומצוה האט די תורה ארויפ־געלייגט אויפן מקהיל (דער מלך), ווערט מצד דעם א חיוב גברא אויף די אנשים ונשים דורכצופירן די מצוה (פונעם מקהיל).⁴¹

[ע"ד דברי הר"ן הידועים בנוגע לאשה בפ"ר, אז כאטש אן אשה האט נישט אויף זיך דעם חיוב המצוה פון פ"ר, מ"מ יש לה מצוה מפני שהיא מסייעת לבעל לקיים מצותו],

דער חילוק איז נאך: בנוגע לפ"ר ווערט נישט קיין חיוב אויף דער אשה, ס'איז נאך וואס „יש לה מצוה“, ווייל דארטן איז איר סיוע והשתתפות נאך מצד המציאות, דער בעל קען במציאות נישט מקיים זיין מצות פ"ר וואס ליגט אויף אים אן די אשה;

בנד"ד אבער איז די השתתפות פון די אנשים ונשים (וטף) נישט נאך מצד המציאות, נאך אויך מצד גדר המצוה — זיי זיינען די חפצא פון דער מצוה, דאס איז וואס ס'דארף זיך אויפטאן. ער ישמעו, ילמדו גר, ובמילא ווערט בדרך

(א) מצות הקהל איז נישט קיין מצוה אויף יעדער אידן אלס יחיד, אז ער דארף קומען זיך משתתף זיין אין מצות הקהל, נאך ס'איז א מצוה צו מקהיל⁴² זיין, און דער ציווי איז צום מלך וואס בכחו להקהיל (אדער צו ב"ד⁴³).

(ב) מצות הקהל — איז מצות המלך: תקרא גר הקהל גר' מיט דער מטרות (ויל יתרה מזה — שג"ז מפרטי הציווי להמלך — שיקהיל ויקרא באופן) אשר ישמעו גר, וואס דערפאר ליעצנט ער פרשיות⁴⁴, „שהן מזרזות אותן במצות ומחזקות ידיהן בדת האמת“ (און פון א ב"מה⁴⁵)).

די אנשים נשים וטף איז נאך וואס דורך זייער קומען ווערט נתקיים דער ציווי וואס איז דא אויפן מקהיל, דעם מלך. און דורכדעם וואס בא אידן איז דא דער ישמעו ילמדו ויראו ושמרו לעשות גר' (בעתיד⁴⁶) ווערט אויס-

(41) וכ"ה בהמצות שבהכרתת לה' תגיגה להקהיל העם בתג הסוכות. ובמנין המצות שבראש ספר היד מ"ע טז, להקהל את העם. ועד"ז הוא בסהמ"צ מ"ע טז (ובתרגום קאפח, שנצטוו שיקהל העם בכללותו). אבל לדעת הבה"ג סמ"ג ויראים שם הוא מ"ע על היחיד, שיבואו כולם לשמוע. וראה חינוך מצוה תרי"ב. ובהנסמך לעיל הערה 1.

(42) ואולי לכו לא כתב הרמב"ם מפורש מ"ע על המלך להקהיל וכי"ר, כי המצוה היא ע"ז שבכחו להקהיל, ונפק"מ כשאין מלך אם ישנה מצות הקהל. (43) במנין המצות שבראש ספר היד שם, להקהל את העם לשמוע התורה. אבל יש גורסים להשמיעם (ראה רמב"ם ספר המדע ירושלים תשכ"ד).

(44) ובהלכה וא"ז שם: ומי שאינו יכול לשמוע מכריו לכו לקריאה זו שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת.

(45) שלכן העתיקו בפרש"י עה"ז כאן כי זהו פשוטו של מקרא — אף שע"ד הלכה אינו מוכרח (שהרי לא מצינו שתהי' מדאורייתא). וראה לעיל ע' 323.

(46) להעיר מסיים הכתוב, ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת, וכן בסוף פסוק ה' וילמדו ליראה גר כל הימים אשר אתם חיים על האדמה.

(47) ויש לומר שכ"ה גם לדעת הרמב"ם, אלא דאינו צריך לפרט, כי כתב המפורש בקרא, המ"ע להקהיל כל ישראל, ובמילא מובן שיבואו כולם. או י"ל שמובן הוא מלשוננו בהלכה ב' שם, כל הפסוק מן הראי פסוק ממצות הקהל חוץ מן הנשים והטף כי שהרי הנשים חייבות. ובהלכה ו' שם, חייבין להכין לבם. . . חייבין לשמוע.

(48) קידושין רפ"ב.

ט. עפ"ז איז פאַרשטאַנדיק וואָס די גמרא זאָגט טפלים חייבים, און ס'איז דאָ אַ קס"ד אַפצולערנען נשים פון טף מיט אַ ק"ז, כנ"ל:

אין דעם עצם מצוה פון הקהל זיינען גלייך סיי אנשים סיי נשים סיי טף, ווי-באַלד אַז דורך זייער קומען ווערט נתקיים די מצוה פון דעם מקהיל. מצד דער מצוה אויפן מקהיל להקהיל אנשים נשים וטף, ווערן זיי אַלע גלייך אַ חפצא של מצוה.

[און אין דעם איז קיין נפק"מ נישט וועגן וועלכע קטנים עס רעדט זיך. אפילו קטני קטנים, זיינען אין כלל פון „טפלים חייבים“, היות אַז דורך זיי פירט זיך דורך די מצות המקהיל, הקהל את העם האנשים והנשים והטף].

און וויבאַלד אַז „טפלים חייבים“, זיי זיינען בכלל דעם עצם המצוה פון הקהל (איז אפילו ווען עס וואָלט נישט גע-שטאַנען נשים ביי מצות הקהל) וואָלט מען אַפגעלערנט אַז אויך נשים זיינען בכלל המצוה; ס'איז נאָר אַז ביי נשים קומט צו אַז ביי זיי ווערט דאָס אויך אַ חוב גמרא (וויבאַלד זיי זיינען בני דיעה) אויף די נשים גופא⁵¹ (וואָס באַ קטנים איז דאָס נישט שייך).

ממילא אַ חוב גמרא אויף זיי. וע"ד דבר החרדים⁵² הידועים אַז ס'איז דאָ אַ מ"ע על ישראל אַז זיי זאלן געבענטשט ווערן דורך די כהנים⁵³.

(ב) דער „למען ישמעו ולמען ילמדו גוי“ איז נישט נאָר די מטרת ותוצאת המצוה, נאָר דאָס איז דער תוכן המצוה: דער חוב אויף די אנשים ונשים צו קומען צו הקהל, איז נישט נאָר צו זיין דאָרטן כדי עס זאָל זיך דורכפירן די מצוה פון הקהל את העם פון דעם מלך (און דורכדעם וועט דערגרייכט ווערן די מטרת המצוה בכלל ובעתיד, כנ"ל) נאָר דער „ללמוד ולשמעו“ איז (אויך) דער תוכן פון דער מצוה פון ביאת האנשים ונשים.

ח. בהמשך לזה פרעגט ראב"ע („ללמוד ולשמעו“ איז די תועלת ומצוה פון די אנשים ונשים, אָבער) „וטף למה באיז“: וואָס פאַר אַ חוב וועגן איז דאָ אין דעם קומען פון דעם „טף“ בדוגמא צו דעם קומען פון די אנשים ונשים — נוסף אויף דעם צד השווה פון אנשים נשים וטף, וואָס דורך זייער אַלעמענס קומען ווערט מקוים די מצוה פון דעם מקהיל און אויסגעפירט די מטרה פון הקהל?

אויף דעם ענטפערט ראב"ע, אַז די מעשה פון הטף באים איז — „ליתן שכר למביאייהו“ — וויבאַלד אַז אויף די טף איז נישט שייך קיין חוב, איז דער ענין בזה ותועלת (נוספת) נאָר „ליתן שכר למביאייהו“.

(49) מ"ע כ" התלויות בפה כ" לקיימם בכל יום פי"ז אות יח. וראה הפלאה כתובות (כד, ב) ברשי דיה דאיסור עשה (הובא בשע"ת או"ח סקכ"ח סק"ב).

(50) וראה בארוכה בכהנ"ל לקו"ש ח"ז ע' 235 ואילך.

(51) וזה דבמצות שמחה קאמר הש"ס (קידושין שם): גיליף משמחה לחיובא אמר אביי אשה בעלה משמחה, ולפי' התוס' שם (ד"ה אשה, ובתוד"ה אשה ר"ה ו, סע"ב) בעלה משמחה בשלמי שמחה שלו שהחובה מוטלת על בעלה, ומצד זה נק' (חגיגה ו, רע"א) דמחייבא בשמחה (וראה רמב"ם הל' חגיגה פ"א סה"א ובלח"מ שם), ואעפ"כ לא נחשבת מפני זה מחוייבת במ"ע שהזמן גרמא דשמחה (כבנ"מ שם), י"ל, כי החיוב ומצות שמחה יש על האיש — בעלה בפ"ע, מלבד החובה המוטלת עליו לשמח את אשתו, משא"כ בהקהל שגדר וחיוב המצוה הוא „הקהל את העם האנשים ונשים וטף“, ובלי נשים חסר בעצם המצוה. וק"ל.

אמונה און יראת ה' אויפן משך פון די
אלע יארן — „כל הימים אשר אתם חיים
על האדמה“.

ומהאי טעמא איז די מצוה, ווי עס
שטייט אין פסוק, (תושב"כ: א) באַ אלע
אידן בשווה, ווייל די נקודת היהדות
וואָס דריקט זיך אויס אין התעוררות
האמונה בה' כו', איז פאַראַן בשוה ביי
יעדן אידן, פון דעם גדול שבגדולים ביז
דעם קטן שבקטנים, אויך באַ טף, מאמ"י
נים בני מאמינים⁵⁸, ווייל דאָס איז ניט
פאַרבונדן מיט הבנה והשגה כו', נאָר
מיטן עצם הנפש וואָס איז דאָ באַ יעדן
אידן.

(ב) ס'איז ניט אָנגעזאָגט געוואָרן צו
יעדן יחיד נאָר צום מקהיל — צום מלך,
ווייל דער ריכטיקער חיזוק (מחזיקות)
והתעוררות פון דער נקודת היהדות,
נקודת האמונה, ביז אז עס זאָל פועל'ן
אויף „כל הימים“ — איז ניט בכח עצמו,
נאָר מצד ועי"י⁵⁹ דעם מלך, וואָס ער איז
די נשמה כללית פון כללות העם⁶⁰.

און עפ"י איז מובן אָן ענין נפלא וואָס
מ'געפינט באַ דער מצוה פון הקהל: דאָס
פועל'ט ניט נאָר אויף אַ משך זמן ווי
מען געפינט באַ עלי' לרגל⁶¹, נאָר אויף
„כל הימים אשר אתם חיים על האדמה“,
וואָרעם די בחי' איז פאַרבונדן מיט יחידה
שבנפש, וואָס אין דעם איז ניטאָ קיינע
שינויים.

יא. ובנוסף — איז מבאר תורה
שבע"פ (גמרא און רש"י) — וואָס אין
איר ווערט נתגלה דאָס וואָס איז „מופלא
ומכוסה טמיר ונעלם“ אין תורה

י"ד. דער ביאור בזה בפנימיות
הענינים:

— וואָס דוקא ביי מצות הקהל גע-
פינט מען אז אלע זיינען געווען אין דעם
מחוייב — אנשים נשים וטף — ולאידך
איז דער חיוב המצוה אויפן מקהיל, אויף
דעם מלך (או ב"ד) —

וועט זיין מובן ע"פ לשון הרמב"ם⁵²,
אז די מצוה פון הקהל איז „לחזק דת
האמת“, אָדער בלשון החינוך⁵³ „זאת
המצוה עמוד חזק וכבוד גדול בדת“. ויש
לומר הפירוש בזה, אָז ענינו פון הקהל
איז צו מגלה זיין די נקודת האמונה באַ
יעדער אידן, וואָס דאָס איז דער יסוד
ועמוד וואָס שטאַרקט דעם דת האמת —
„ומחזיקות ידיהם בדת האמת“. די
נקודת האמונה ווערט נתחזק און נתגלה
דורך דעם וואָס דער מלך קלייבט
צונויף אלע אידן אין בית המקדש און
ער איז „קורא לפניהם“. היות אָז דער
מלך איז דער לב כל קהל ישראל⁵⁴ און
ער בריינגט אַריין דעם ביטול וקבלת
עול מלכות שמים ויראת ה' אין אלע
אידן⁵⁵, איז ער פועל דורך זיין מקהיל
זיין די אידן אָז ביי זיי זאָל נתגלה ווערן
די נקודת היהדות וואָס דריקט זיך אויס
אין אמונה ויראת ה'.

[און דעריבער לייענט מען אויך די
פרשיות שמע והי' אם שמוע⁵⁶ — קבלת
עול מלכות שמים וקבלת עול מצות, און
די פ' אשימה עלי מלך⁵⁷, וואָס דאָס אַלץ
איז מעורר און קארבט איין באַ זיי די

(52) שם הי'. ועד' בתחלת הפרק כ"ל.

(53) מצוה תריב.

(54) רמב"ם הל' מלכים פ"ג הי'. וראה בארוכה

לעיל ע' 165 ואילך (והערה 6 שם).

(55) סהמ"צ להצ"צ מצות מינוי מלך בארוכה.

(56) משנה סוטה מא, א. רמב"ם שם הי"ג.

(57) פרש"י במשנה שם.

(58) שבת צו, א.

(59) ראה לקו"ש ח"ז ע' 219.

(60) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1050 ואילך.

(61) ראה לקו"ש ברכה צח, ב. עד הרגל הבא

אחריו.

שבכתב⁶² — אז צו דעם גילוי ובהת-
חזקות פון דער אמונה דורך דעם מלך
דארף אויך צוקומען דער גילוי פון דער
נקודה, זי דארף ווירקן און מעורר זיין
די כחות פנימיים, וואס דאס ווערט
אויפגעטאן דורך (דער עבודה פון) דעם
יחיד. און אין דעם זיינען שוין ניט אלע
גלייך, עס דארף זיין ביי יעדן איינעם
לפי אופן — „אנשים ללמוד כו“

און נאך דעם איז די גמרא ממשיך, אז
דורך ברענגען די קטנים און אריינ-
נעמען אויך זיי אין דער מצוה פון הקהל
צוזאמען מיטן מלך, ווערט אויפגעטאן א
שכר (תוספות עילוי) אין די כחות
פנימיים פון „מביאהו“. ואולי י"ל שזהו
נאכמער ווי דאס ווערט אויפגעטאן
דורך זייער עבודה מיט זיך.

יב. פון דעם האט מען ארויס די
הוראה בפועל: אע"פ אז די מצוה פון
הקהל איז איצט ניט שייך בפועל, כל זמן
דער בית המקדש איז נאך ניט אויפ-
געבויט געווארן, איז דאך אבער „התורה
היא נצחית“ און אין עבודה רוחנית איז
די מצוה דא גם בזמן הזה ובכל מקום.

מען דארף זען אז במשך די ימי חג
הסוכות במיוחד זאל מען צונויפקלייבן
וואס מער אידן צוזאמען, ניט קוקנדיק
אין וועלכן מצב דער אדער יענער איד
געפינט זיך, כולל אויך דעם „טף“,
ועאכ"כ די אידן וואס זיינען מחוייבים
בכל המצות אבער — אין סוג פון „טף“
בנוגע זייערע ידיעות התורה ושמירת
המצות — אויך זיי דארף מען אריינ-
ברענגען אין א מסיבה צווישן אידן.

און כאטש אז עס קען זיין אז אין
ידיעה איז נאך דער „טף“ הנ"ל לא הגיע
לחינוך — ער איז נאך אפילו ניט מסוגל
צו פארשטיין דעם באדייט פון תורה
ומצות ויהדות — איז אבער דורכדעם
וואס מ'ברענגט אים אריין אין א מסיבה
פון אידן, וואס „אכל ב" עשרה שכינתא
שריא“⁶³, און בפרט אין א מסיבה וואס
ענינה איז צו מעורר זיין יר"ש, העלפט
דאס צו, אז ס'זאל בא אים נתגלה ווערן
די נקודת היהדות והאמונה וואס איז
שטענדיק באמנה אתו⁶⁴. און דאס וועט
אויך פועל זיין אז דער מביא זאל
באקומען א תוספת שכר ועלי' אין זיין
עבודה —

און אויך בנוגע דעם טף וועט די
נקודת האמונה אים דורכנעמען אינ-
גאנצן אז עס ווערן בא אים נשתנה אויך
כחותיו הפנימיים, עס ווערט בא אים
דער שמיעה ולימוד, ביז צו „ויראו את
ה'א ושמרו לעשות את כל דברי התורה
הזאת“.

און מ'איז זוכה צו דעם „קהל גדול
ישובו הנה“⁶⁵, בגאולה האמיתית
והשלימה דורך משיח צדקנו, און
פראווען הקהל מיט מלך המשיח
צוזאמען בבית המקדש השלישי.

(משיחות שבת בראשית (התועדות ב') תשל"ד,
פורים תשכ"ז, שמחת בית השואבה תשי"ג)

63) סנהדרין לט, א. וראה אגה"ק סי' כג.

64) תניא ספכ"ד.

65) ירמ' לא, ז.

62) אגה"ק סכ"ט (קג, ב ואילך).

ברכה – שמח"ת

דער שמחה לגמרה של תורה.⁵

דערמיט איז מובן וואס כ"ק מו"ח אדמו"ר האט געזאגט⁶ אז די ברכת שהחיינו פון שמחת תורה איז נישט נאָר אויפן יו"ט, נאָר אויך אויף תורה — דלכאורה איז דאָך ברכת שהחיינו מצד דעם וואָס ער איז יו"ט (שני פון) שמע"צ — וויבאלד אָבער עס ווערט געזאָגט אינעם טאָג וואָס האָט אַ שם מיוחד בפ"ע — שמחת תורה

[נישט ווי ביי אַלע אַנדערע יו"ט שני של גלויות וועלכע האָבן נישט קיין שם בפ"ע; און אפילו דער יו"ט שני פון שביעי של פסח, וואָס ווערט אָנגערופן „אחרון של פסח", איז דאָך דער נאָמען גופא מוכיח אַז זיין ענין איז פסח, נאָר ס'איז דער אחרית וסיום, משא"כ דער נאָמען שמח"ת, וואָס זיין תוכן ווייזט נישט אויף אַ שייכות מיט שמע"צ] —

איז אפילו די ענינים וואָס זיינען תוכן'דיק פאַרבונדן מיט יו"ט שני של גלויות, זיינען אויך זיי פאַרבונדן מיט תורה⁷ ושמחתה⁸.

א. דער טעם פאַרוואָס דער יו"ט האחרון (דער צווייטער טאָג פון שמיני עצרת) ווערט אָנגערופן שמחת תורה, זאָגט דער רמ"א¹: „לפי ששמחין ועושין בו סעודת משתה לגמרה של תורה".²

ס'האָט זיך שוין גערעדט פיל מאל, אַז נאָמען וואָס איז מוסכם ע"פ תורה הגם אַז ער ווערט באַשטימט צוליב אַן ענין מסוים (א סיבה, פעולה וכיו"ב), איז מרמז אויף דעם תוכן וענין פון דער זאך וואָס טראָגט דער נאָמען; ובפרט ע"פ הידוע³ אַז „שמו אשר יקראו לו בלה"ק" איז דער חיות פון דעם גברא, איז נאָכמער מובן אַז זיין תוכן ווערט אויסגעדריקט אין דעם שם⁴.

פון דעם איז פאַרשטאַנדיק בענינינו: כאַטש אַז יו"ט האחרון ווערט אָנגערופן „שמחת תורה" צוליבן טעם וואָס דער מאָלט איז מען „שמחין" . . לגמרה של תורה, וויבאלד אָבער אַז דער נאָמען איז נקבע געוואָרן אויפן גאַנצן מעל"ע, איז מובן אַז דער נאָמען „שמח"ת" האָט אַ שייכות און אַ פאַרבונד מיט כל עניני היום.

נאָכמער: פון דעם גופא, וואָס „גמרה של תורה" איז אין דעם טאָג, איז מוכח אַז דער טאָג האָט בעצם אַ שייכות צו

(5) ובוהר (ח"ג רנו, ב) „ונוהגין למעבד ישראל עמה חדוה ואחריות שמחת תורה ומעטין לסת' בכתר דילי". וראה לקמן סי"ב.

(6) ס' השיחות תשי"ה ע' 55 [ושם (ע' 56) אשר אדה"ו השיב לאדמו"ר הצ"צ, שהשאלה (איך מתאימה ברכת שהחיינו על תורה כיון שתורה היא תורת חיים) שאלו הנשמות מאה וחמשים שנה בג"ע התחתון, ובמתיבתא דרביק דג"ע העליון]. ס' השיחות תשי"ד ע' 32. ס'הי"מ תשי"ה ע' 69. לקו"ד ח"א (ה, א) בשם אביו כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע.

(7) להעיר מזו"ג צו, רע"א, קד, ב.
(8) ולפי' בא"י שגומרים התורה בשמע"צ ברכת שהחיינו על התורה היא בליל שמע"צ, אבל מ"מ מוכן שעיקר ענין דשמח"ת וברכת שהחיינו הוא בחול. וראה לקו"ש ח"ט (ע' 226) מאמר אדמו"ר

(1) או"ח סתר"ט. ובטור שם, לפי שמסיימין בו התורה וראוי לשמוח בסיומה. ועד"ז הוא לשון האבודרהם, תפלות של סוכות.

(2) כטעם על קריאת יום זה „שמח"ת" הובא גם ברי"ף גיאות ה' לולב (רגילין ביום זה הואיל ובו מסיימין את התורה לעשות כמה קילוסין כו') ונתכנה יום „שמח"ת" ובשבלי הלקט (סוף ה' לולב) ס' שע"ב (והיום נקרא יום „שמח"ת").

(3) שער היחוד והאמונה בתחלתו.

(4) ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 13 ואילך.